

**de
Prijs
voor
de
Jonge
Kunst
kritiek**

De tweejaarlijkse Prijs voor de Jonge Kunstcritiek is een initiatief van: De Appel, Witte de With Center for Contemporary Art, Mondriaan Fonds, Stedelijk Museum Amsterdam, M HKA - Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen, Van Abbemuseum, Cobra Museum voor Moderne Kunst, Netwerk Aalst en M-Museum Leuven.

In 2018 waren de mediapartners: De Groene Amsterdammer, H ART, Metropolis M, Knack, Het Parool, Rekto:Verso en Tubelight.

Deze editie werd bovendien mogelijk gemaakt door de medewerking van: AICA Nederland, Domein voor Kunstcritiek, De Nieuwe Garde en Prix de Rome.

Recensie

Maarten Buser

De andere kant van surveillance

**Back End
Dries Depoorter**

**MU, Eindhoven
20 juli – 23 september 2018**

In haar essaybundel *A Life Lived Remotely* (2018) vertelt Siobhan McKeown de mythe van Gyges, een personage uit Plato's *De Staat*. Gyges vindt een ring die hem onzichtbaar maakt, waarna hij een koningin verleidt, haar man vermoordt en zelf de koning wordt. McKeown vat de boodschap zo samen: 'Wanneer menselijke wezens onzichtbaar en anoniem kunnen worden, uit het zicht van anderen, [zullen ze] zich op de vreselijkste manieren misdragen.' De grondgedachte van surveillance is dat wie weet dat hij bekeken wordt, zich zal gedragen. De mythe van Gyges is daar de andere kant van: wie onzichtbaar is, zal zijn macht misbruiken.

Die mythe blijft spoken tijdens de tentoonstelling *Back End* van de Gentse kunstenaar Dries Depoorter. Hij verandert bij MU de tentoonstellingsruimte in een weerspiegeling van de hedendaagse informatiemaatschappij. Schermen en projecties tonen Facebookprofielfoto's van bezoekers, real-timebeelden van het verkeer in steden en personen die geregistreerd worden door lageresolutiecamera's. Al die beelden trekken voorbij en wisselen elkaar soms binnen een paar seconden af. Je maakt er geen deel van uit, noch kun je ingrijpen. Je bent slechts toeschouwer. Het voelt als een middagje YouTube kijken of als een bewaker zijn die een verzameling monitoren in de gaten moet houden.

Dat bewakersgevoel komt sterk naar voren in Seattle Crime Cams (2015), dat gebruikmaakt van de beelden van toezichtcamera's in Seattle. Depoorter programmeerde een computerscript dat telefoongesprekken met de alarmlijn oppikt, waarna een scherm de beelden toont van de camera die zich het dichtst bij de beller bevindt. Als de afstand klein genoeg is, zou je iets schokkends kunnen zien: een schietpartij of een auto-ongeluk. Op een vreemde manier draagt het werk een belofte in zich: het uitzicht op criminaliteit en gevaar. Meestal is de afstand tot de beller te groot, maar je

loopt toch meerdere keren terug naar de installatie in de hoop dat er iets gebeurt. Je bent als tentoonstellingsbezoeker onzichtbaar, want ver weg, en merkt dat de menselijke betrokkenheid daalt terwijl de hoop op sensatie toeneemt.

De installatie Jaywalking (2015) maakt gebruik van gehackte toezichtscamerabeelden, afkomstig uit onbekende steden. Als het achterliggende script ziet dat iemand door rood loopt, kun je diegene met een druk op de knop aangeven bij de politie; alsof je terecht bent gekomen in een hightech DDR. Je kunt eindelijk als toeschouwer invloed uitoefenen op wat er gebeurt en dat is natuurlijk de crux. Depoorter geeft de toeschouwer een Gyges-ring. Doordat je veilig en onzichtbaar bent in een donker kamertje in MU zal de overtreder nooit weten wie hem verklikt heeft. Eigenlijk is het kunstwerk een dubbele test: enerzijds of je je betrokken genoeg voelt bij degene op het scherm en anderzijds of je om kunt gaan met je onzichtbaarheid. Immers, hoe geautomatiseerd het voorwerk ook is, een mens neemt het uiteindelijke besluit.

In zijn nieuwe werk vlakkt Depoorter de interactiemogelijkheid doodleuk helemaal uit en lijkt hij het menselijk aspect te verbannen, door kunstmatige intelligentie en gezichtsherkenning in te zetten. De installatie Surveillance Paparazzi (2018) is geprogrammeerd om gezichten te herkennen op toezichtcamera's, die vervolgens vergeleken worden met die van internationale beroemdheden. Het scherm toont hun Wikipediafoto, een korte persoonsomschrijving en natuurlijk de camerabeelden, zodat de toeschouwer zelf kan kijken of de match klopt. Die overeenkomst is echter vaak twijfelachtig. Zo weet de computer bijvoorbeeld 97 procent zeker dat een van de camera's een overleden acteur gadeslaat – levend en wel. Een mogelijkheid om die resultaten te verbeteren of de AI feedback te geven ontbreekt echter. Wederom kun je alleen toekijken.

Ook een ander nieuw werk, Face Detected (2018, in samenwerking met Matthijs de Bock), laat zien hoe feilbaar kunstmatige intelligentie is. Te zien is een reeks – ter plekke – geboetseerde beeldjes van klei die gezichten voorstellen. Op hen staan camera's gericht, aangesloten op schermpjes. Zodra de software een gezicht herkent in de klei, mocht de boetseerder ophouden met kleien. Dat blijkt vaak niet het geval te zijn geweest. Er werden weinig seintjes gegeven, terwijl de gezichten voor mensenogen al duidelijk herkenbaar zijn.

Aanvankelijk is de tekortschietende software van Surveillance Paparazzi en Face Detected grappig en zelfs een beetje geruststellend: het wil blijkbaar niet echt opschieten met dat totalitaire AI-regime. De fouten van Surveillance Paparazzi zijn bij nadere beschouwing echter behoorlijk verontrustend. Zolang de programmeur de computer niet expliciet 'vertelt' dat doden niet meetellen als vergelijkingsmateriaal, blijft hij mensen gewoon met hen vergelijken. Dat leidt uiteindelijk tot een vertekend wereldbeeld. De vraag is of je dat als medewerker van bijvoorbeeld een geheime dienst moet willen: omwille van het gemak de wereld om je heen terugbrengen tot berekeningen en percentages. Het zijn onverwachte en beklemmende vragen.

Als het om toezicht gaat zijn de zorgen vaak op de eigen situatie gericht, met vragen als: wat gebeurt er met mijn gegevens en wie kijkt er met mij mee? In de meeste fictie over surveillerende overheden, zoals *1984* en *The Hunger Games*, ligt het perspectief ook bij degenen die bekeken worden en daartegen in opstand komen. Zij die kijken worden daarentegen vaak neergezet als iets abstracts: 'de overheid', 'de multinationals', 'Facebook', 'China'. Een veelgehoorde angst is dat niemand ze controleert en dat dat leidt tot onzichtbaarheidsmisbruik.

In het werk van Depoorter word je echter even iemand die voor één van die instanties werkt; een persoon die beeldschermen afspeurt om te zien of er nog verkeersovertreders aangegeven moeten worden. Die weinig gebruikelijke perspectiefwisseling is één van de intrigerendste aspecten van Depoorters werk en laat overtuigend zien dat het aan de andere kant van surveillance óók om mensen gaat.

**De Prijs voor de Jonge Kunstkritiek
is een stimuleringsprijs voor een
nieuwe generatie critici en essayisten
die schrijft over hedendaagse
beeldende kunst.**

de Prijs voor de Jonge Kunstkritiek
de Prijs voor de Jonge Kunstkritiek
de Prijs voor de Jonge Kunstkritiek